

Список використаних джерел

1. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. №10. С.8-14.
2. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж. Тільки освічені вільні. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 3. С. 31—38.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/ Під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. Розпорядження КМУ № 988-р від 14. 12.16 року. [Електронний ресурс] / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

ДО ПИТАННЯ ПРО НОВИЙ ВИМІР РЕЗУЛЬТАТІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

*Онопрієнко Оксана,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Упродовж десятиліть початкова школа перебуває у ситуації реформ. Останні дві реформи пов’язані з упровадженням компетентнісного підходу до навчання. Пріоритетні напрями розвитку початкової освіти відображені в державних стандартах 2011 і 2018 років [1; 2]. Спільною для цих документів є ідея компетентнісного навчання – орієнтація мети і пов’язаних із нею результатів на формування в учнів здатності використовувати навчальний досвід у різноманітних життєвих обставинах. Відмінність стандартів пов’язана із визначенням результативного складника: за нормативом 2011 року пріоритетними є предметні компетентності та ключова компетентність «уміння вчитися», за стандартом 2018 року – всі ключові компетентності, усталені в міжнародному освітньому просторі.

Щодо категорії компетентності. Це справді вагома якість, яка допомагає людині орієнтуватися в мінливому світі. Проте чи можемо сміливо заявляти, що всі ключові компетентності можуть бути сформовані в початковій школі?

Звичайно, ні. Це складна здатність особистості, яка формується впродовж тривалого часу. Її передумовами є сформована система знань, умінь, ставлень тощо, настільки надійна, щоб можна було її застосувати не лише у звичних навчальних умовах, а в будь-яких життєвих обставинах, коли потрібно виявити проблему; зрозуміти, що дозволить її розв'язати; активізувати свій досвід; застосувати його; у разі невдачі прийняти інше рішення тощо. Отже, компетентності – це далеко не «поклажа», вони виявляються лише ситуативно, й молодшим школярам навряд чи доступно демонструвати таку якість не лише через брак досвіду, а передусім – через особливості психічного розвитку дитини молодшого шкільного віку, коли саморегуляція недостатньо стала, довільна увага перебуває на початкових стадіях розвитку, абстрактне і системне мислення – на етапі зародження і т. п.

Отже, не всі результати початкової освіти вимірюються компетентностями. Цілком прийнятним для початкової освіти є визначення результатів навчання, подане в чинному Законі України «Про освіту»: «результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів» [3].

Згідно з нашим науковим дослідженням [4], результати освіти доцільно визначати в двох ключах: об'єктивному (знання, уміння, навички, предметні компетентності) та особистісному (цінності, особисті якості, досвід, ключові компетентності). Такі досягнення постають пріоритетними об'єктами цілеспрямованого формування і контролю в процесі навчання учнів молодшого шкільного віку.

Для характеристики результатів навчання учнів першого класу робочою групою МОН України за участі науковців відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України (О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, О. В. Онопрієнко, К. І. Пономарьова, В. О. Мартиненко та ін.) був розроблений проєкт свідоцтва досягнень, який у 2017–2018 навчальному році проходив апробацію в

експериментальних перших класах закладів освіти, що пілотують новий Державний стандарт у межах всеукраїнського експерименту. Під час створення свідоцтва було враховано прийнятний для наших реалій досвід освітніх систем Німеччини, Канади, Польщі, де звіт школи про здобуті дитиною результати навчання має вигляд розширеного підсумкового протоколу. У розробленому групою свідоцтві передбачено три частини: характеристика особистісних досягнень; характеристика навчальних досягнень; поле для коментарів учителя й зворотного зв'язку від батьків.

Щодо суто навчальних результатів, то в початковій освіті накопичений чималий досвід, пов'язаний із їх виявленням й оцінюванням. Особистісні характеристики учнів досі не були об'єктом ретельного вивчення. Орієнтиром для укладання їх переліку для свідоцтва досягнень учнів 1-го класу стала класифікація загальнопредметних умінь, спільних для всіх компетентностей, укладена О. Я. Савченко [5]. Це такі групи особистісних досягнень першокласників та відповідні їм характеристики: мотиваційні (виявляє інтерес до навчання, проявляє старанність у навчанні); пізнавальні (активно працює на уроці, ставить запитання про нове та незрозуміле); соціально-комунікативні (співпрацює з іншими дітьми, доброзичливо ставиться до оточуючих, вирішує конфлікти мирним шляхом); організаційно-регулятивні (проявляє самостійність у роботі, працює зосереджено, дотримується правил шкільного життя); рефлексивні (бере відповідальність за свої дії, знаходить успішні шляхи вирішення проблем). На нашу думку, таке наукове підґрунтя у визначенні особистісних результатів навчання дає змогу їх ідентифікувати й охарактеризувати на основі педагогічних спостережень за діяльністю та поведінкою учнів.

Однак оцінювання особистісних результатів досі не увійшло належним чином у практику початкового навчання, хоча й задеклароване нормативними актами – Державним стандартом початкової освіти (2018 р.), типовими освітніми програмами, методичними рекомендаціями МОН України щодо здійснення контролю й оцінювання у 1-х, 2-х і 3–4-х класах Нової української школи. Водночас, у вказаних документах особистісні характеристики діяльності учнів

згадуються побіжно; документи не надають критеріїв об'єктивного оцінювання такого виду результатів. Лише в методичних рекомендаціях для здійснення оцінювання в третіх і четвертих класах звертається увага на необхідність співвіднесення виявлених під час спостережень якостей дитини до одного з чотирьох рівнів, позначених фразами: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату за допомогою дорослих», «потребує значної уваги і допомоги». Відсутність рекомендованих критеріїв спричинило на практиці формальне ставлення вчителів до оцінювання зазначених результатів. З метою спрощення такого процесу ми розробили перелік показників, які піддаються виявленню в освітньому процесі й не потребують спеціальних методик [6]. На наш погляд, запропоновані показники сформованості особистісних характеристик можна використати як інструментарій, що дозволить учителю на основі власних педагогічних спостережень з'ясувати, який із них точніше відображає поведінку й особливості діяльності дитини в шкільному середовищі, наскільки дитина володіє досвідом емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу, до себе, до інших людей.

Ключові слова: початкова школа, результати навчання, особистісні характеристики.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової загальної освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 20 квіт. 2011 р. № 462. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011>.
2. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
3. Про освіту: Закон України від 16 липн. 2019 № 10-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Онопрієнко О. В. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : монографія. Київ, 2020.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ, 2012.
6. Онопрієнко О. В. Контрольно-оцінювальна діяльність у Новій українській школі: характеристика особистісних досягнень учнів. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2021. Том 3, № 1 (2021). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/117/150>